

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՅՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, ամբողջ 11րդ շրջանի (95 օգոստ.—96 մայիս) բաժնորդագրին է 20 ֆր. կանխիկ, կարելի է նաեւ բաժնորդագրուել քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 ֆր. հաշուելով: 1896 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով:

ԺԱՍՏԱՐԻ ԹԻԻ 50

1896 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25
1896 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13 (Հ.Տ.)

ՇԱՐԱՓ

Հրատարակութիւնը և շրջ. օրերը

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրաճուել հրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը տրուեն հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱԺՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԱՍՏԱՐՆԵՐԶԱՆԻՆ

(1895 ՕԳՈՍՏՈՍ — 96 ՄԱՅԻՍ)

Անոնք որ 11րդ տարեշրջանի ըսկզբէն (1895 օգոստոս) բաժնորդագրուած են և կուզեն շարունակել մինչեւ այս շրջանի վերջը (1896 մայիս 31 Ն.Տ.), կը պարտին վճարել ամբողջ շրջանին համար բաժնորդագրին 20 ֆրանգ միայն զոր կարող են նաեւ մաս առ մաս վճարել կանխիկ:

Այսուհետեւ 11րդ շրջանի սկզբէն բաժնորդագրութիւն չընդունուի: Կարելի է բաժնորդագրուել 1895 դեկտեմբեր ամսէն և կամ ուրիշ ամսի գլխէն (Ն.Տ.) սկսելով քանի ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 1/2 ֆրանգի հաշուով և 1896 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով:

Անոնք որ կը փափաքին Արմենիան ստանալ, բայց կարողութիւն չունին ամսական 2 1/2 ֆրանգ լրագրի վճարելու, ամսական մէկ ֆրանգի հաշուով կարող են բաժնորդ գրուել քանի ամսի համար որ ուզեն, 1896 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով և տարեկան 20 ֆրանգ կամ ամսական 2 1/2 ֆրանգ վճարողութեան ծախսով եղող մի բաժնորդի ծրարին մէջ գրուելով իրենց թերթ առանց հասցէի: Բաժնորդագրինը կանխիկ պէտք է զրկեն, գէթ մէկ մէկ ֆրանգ հասցունելով մեզ կանոնադրապէս ամեն ամսի սկիզբը, եթէ չեն կարող մի քանի ամսականը մէկէն զրկելու:

Կը խնդրուի մեր հին բաժնորդներէ որ իրենց բաժնորդագրութիւն վերանորոգած ժամանակ իրենց զբոսը կուած Արմենիայի վերջին թիւերէ մէկի գօտին որի վրայ հասցէն գրուած է, իրենց նամակի մէջ գնելով զրկեն մեզ: Այս կերպով չփոխութիւններ չառնելու կառնուի իրենց անուն վերատրին արձանագրուած ժամանակ: Նոյնպէս և թէ մէկը ուզէ իր հասցէ փոխել, անպատճառ պէտք է որ իր նոր հասցէի հետ մեզ զրկէ նաեւ իր հին հասցէ որով կստանար լրագիրը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքիւն բարեկրօնով գործադրելը. — Այլքուս. — Մեծ պետութիւնները եւ Թիւրքիւն. — Ռուս բարակաւ դաշնակցութիւն. — Յուդուներ Պարսկաստանի մէջ շայեթին դ.մ. — Վանի Պողոս եպիսկոպոսի զարնուիլը. — Արաբկիթին գայթեր. — Սերաստիակն գոյթեր. — Տեղեկագիր Խարբէրդին. — Թիւրքիւն լուրեր. — Արտասանման լուրեր. — Ծանուցումներ:

ԹԻՒՐԿԻՆ ԲԱՐԵՆՈՐԳՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼԸ

Թող տեսնեն այն Տէրութիւնք որ կը յուսային թէ Սուլթանը զօրք հաւաքելով բարենորոգումներ ի գործ պիտի դնէր. այո՛, հաւաքեց, և քանի որ հաւաքեց, աւելցուց կոտորածը, անանկ որ ոչ թէ աշխարհ, այլ Սուլթանին իսկ զարմացաւ թէ տակաւին կը յաջողի խաբել Տէրութիւնները:

Արդարեւ զօրքերն հաւաքելէ յետոյ դիտողութեան արժանի քանի մը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան. յառաջ որ անխտիր կ'սպառնային կենաց, հիմայ միայն չափահասները և մանաւանդ երեւելիները կը սպաննեն. յառաջ որ միայն աւարի կուտային տունները, հիմայ հրդեհի ալ կուտան. յառաջ որ ֆիւրտերը կը գործէին կանոնաւոր զօրացօժանդակութեամբ. հիմայ ֆիւրտ չգտնուած տեղերն հետեակ զօրքերն կընեն անոնց գործերը. վերջապէս յառաջ որ երկիւղով կը գործէին, հիմայ աներկիւղ կը գործեն, զի եւրոպական քաղաքականութիւնը կը պահանջէր ժամանակ տալ Սուլթանին որ այս բարենորոգումներն ի գործ դնէ:

Սակայն ի՞նչպէս կարելի էր բարենորոգում, անշուշտ պէտք էր Հայոց վառած տուններն և գիւղերն չի նուէին, աւարի տրուած գրամ, ապրանք և ամեն տեսակ շարժական ըստացուածք ետ առնուէին, մեռելոց կենդանութիւն և վիրաւորելոց բժշկութիւն տրուէին և ի մի բան Հայոց նիւթական, ֆիզիկական և բարոյական բոլոր վնասներն հատուցուէին: Եթէ Հայը մանանխի հատի չափ հաւատք ունենար, այս բոլոր հրաշքները պիտի տեսնար:

Ահաւասիկ ակնկալուած բարենորոգումն ի գործ դրուեցաւ ոչ միայն վեց նահանգներու մէջ, այլ մինչեւ Միջերկրականի եզերքները շատ քիչ քաղաք և գիւղ մնաց որ մասնակից չըլլային այդ օրհնութեան: Այն ֆիւրտեր որ յառաջ ակնկալուած կը զբաղէին, հիմայ վաճառականութեան սկսան. և այն Թուրքերը որ աղքատ էին, հարստացան. ուստի իրաւունք չունին Սուլթանը պարծենալու որ Տէրութեանց ակնկալած բարենորոգումն անմիջապէս ի գործ դրուեցաւ: Ուրեմն Հայը իր երախտագիտութիւնն որով կը պարտի, Գաղղիոյ թէ Րուսիոյ, ո՛վ որ կարող է, թող պատասխանէ այս հարցման: Եթէ Տէրութիւնք իրաւունք չունէին Սուլթանին գործերուն խառնուելու, ինչո՞ւ խառնուեցան և ծրագրեր խրմբագրեցին. իսկ եթէ իրաւունք ունէին, ինչո՞ւ անմիջապէս չ'գործադրեցին. արդեօք միջազգային օրէնքը կը ներէ՞ր դարերով կազմակերպեալ և քաղաքակրթեալ ազգ մը ֆիզիկապէս, նիւթապէս և բարոյապէս սպաննուած պահուն անփոյթ և անտարբեր գըտնուիլ. արդեօք այնպիսի պատժական օրէնք և եղանակ տեսնուած է Տէրութեանց մէջ, ո՞ր յանցաւոր իր ազգովն մէկտեղ պատժուեցաւ և ո՞ր անմեղ իր գործովն զբաղած ատեն սուրով զարնուեցաւ: Ինչո՞ւ այսպիսի դիւահար բռնաւորի մը այսքան ազատութիւն կը տրուի որ ֆրիստոնեայ հպատակները բոլորովն բնաջինջ ընելու չափ յառաջ երթայ, և մանաւանդ միջազգային ո՞ր օրէնք կը ներէ որ բարբարոս մը քաղաքակրթութեալ Տէրութեանց կարգին մէջ գըտնուի և կը թեալ ազգի մը վրայ իշխան ըլլայ:

Եթէ Տէրութիւնք կը կարծեն թէ այս ամեն շարքներն միայն Սուլթանին կամօք կը գործուին, և թէ երբ Սուլթանը փոխուի կառավարութիւնը կը բարեկարգուի, կը սխալին, զի քանի որ մահմէական կրօնքը կիշխէ, քրիստոնէիք փրկւելուն և ազատութիւն չկայ. եթէ կառավարութիւնը և Թուրք հպատակները կրօնի հակամէտ չըլլային Սուլթանին, քրիստոնէայք այսքան չէին վնասուեր: Վերջապէս քանի որ ֆրիստոն և Մուհամմէտ չեն կրնար հաշտուիլ իրարու հետ, քրիստոնէայք ալ չեն կրնար համաձայնիլ մահմէականաց հետ:

Ինչո՞ւ ի զուր մտածուի բարենորոգման վրայ:

Այս պարզ ճշմարտութեան հակառակ Տէրութեանց բռնած ընթացքը խիստ զարմանալի է. եթէ Տէրութիւնք պէտք է ճանչցուին ընկերական, մարդասիրական և քրիստոնէական պարտաւորութիւններէ ազատ լիկ նիւթական մարմիններ, այդ տեսակետով ալ աններելի է այսքան լուրջ լինել և անտարբերութիւն. թող ակնարկ մը նետեն եւրոպական վաճառատանց հաշիւներուն, յայնժամ պիտի տեսնեն թէ ի՞նչ մեծ կորուստ ունի եղեր Եւրոպա և տակաւին պիտի ունենայ, քանի որ ունայ ինդոսի լուծումը: Այսու ամենայնիւ չենք կրնար ըսել թէ Տէրութիւնք այնքան անհոգ կամ կարճատես են և կամ տակաւին հաւատ կընծայեն թուրք լրագրաց սուտ յայտարարութեանց և Սուլթանին կեղծ խոստմանց. այլ աւելի հաւանական է որ կուզեն այս անդեկ նաւը քիչ մ'ալ ձգել իր վտանգաւոր վիճակին մէջ, մինչեւ որ ապառաժի մը զարնուի ու փչիլ և ո՛վ ճարպիկ է, այն խէ անոր բեկորները. սակայն արդեօք այն պահուն բաժանման խնդիր և խռովութիւն պիտի չժաղկ՞ Տէրութեանց մէջ. հետեւաբար ինչո՞ւ ի զուր կորսուին անոր մէջ փառնող այնքան անմեղ հոգիներն:

Աւելորդ է ըսել թէ Հայը յուսահատութեան վերջին կէտը հասած է, չկրնար այսպէս անօթի, մերկ ու բոկոտն երկար ատեն դիմանալ և սպասել Տէրութեանց դանդաղ շարժման, մանաւանդ չեն կրնար համբերել երբ կը տեսնեն թէ իրենց հացը կուտեն և իրենց ստացուածքը կը վայելն թրքերն ու ֆիւրտերն և իրենք պատառ մը հացի, տունի, մահճի և ապրուստի վերաբերեալ ամեն բաներու կը կարօտին: Աւելի սոսկալին այն է որ կառավարութիւնը սկսած է այդ լուրատուներուն խրկուած գրամական նպաստն ալ սպաննուածներու տուրքերուն փոխարէն բռնել:

Արդ՝ եթէ խնդիրը մինչեւ գորուն երկարի, բնական է որ այն յուսահատները փոխադարձաբար պիտի սկսին այրել ու քանդել թրքաց տուներն, անանկ որ ամեն երկիր կատարեալ աւերակ պիտի դառնայ և կառավարութիւնն իր գիւղերովն և քաղաքներովն մէկտեղ պիտի փճանայ ու

վերջանայ : Եթէ Տէրութիւնք այսպէս տեսնել կամ այսպէս բաժնել կուզեն թուրքիան, թող քիչ մ'ալ սպասեն :

ՊԱՇՏՈՆԵԱՅ ՄԸ

ԶԷՅԹՈՒՆ

Անգլիական, ֆրանսական և իտալական հիւպատոսները որոնք Հայկ. պէն ճանաչել ելած էին Զէյթուն եր. թայու համար, հազիւ այսօր կամ վաղը կը հասնին հոն, որովհետեւ մեծ գոտարուծիւններն հանդիպել են Այնթապի (ուր կը գտնուէին ամսին 19ին) և Մարաշի միջեւ գտնուած ճախճախոտներէն անցած ժամանակ : Իրենց կողակցին 80ի չափ զինուորներ :

Զէյթունցիները շատ ալ նեղը մնացած չեն ինչպէս որ հռչակած էին թիւրքերը իրենց յաղթական լուրերով : Արդէն գրած ենք որ Զէյթունի առնուած լինելուն լուրը կասկածե. լի է և թէ կարեւոր գիւրքեր կը մնան գեռ Զէյթունցիներին ձեռքը : Հիմա, ինչպէս կերելի, Սուլթանը ուզելով վերջ մը տալ Զէյթունի հայկական ապստամբութեան, սկսել է պակսեցունել իր պահանջներ և բաւական համարելով ազգամայնութի յանձնուիլը, կը խոստանայ ընդհանուր ներողութիւն հրատարակել ապստամբներին համար : Սակայն Հայերը կը պահանջեն որ մատակայ երկու ուրիշ գաւառներ ալ Զէյթունին միացուելով, կիսանկախ մի նահանգ լինի Զէյթուն :

ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԻՒՐԿԸ

« Թայմը » կը գրէ թէ Կ.պօլսի ֆրանսական, ռուսական և անգլիական դեսպանները Բ. Դրան ուշադրութիւն են հրաւիրել Հայաստանի բարենորոգումների գործադրութեանը վերահսկող յանձնաժողովի կատարեալ անգործութեանը վրայ :

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները Երեւանի արտաքին յարաբերութիւնների յանձնաժողովը միաձայնութեամբ որոշել է որ Երեւան կոյան ալ Երեւանի մասնական ժողովին հետ միասին ոյժ տայ նախագահ Տ. Քիլիկէնտին, թիւրքիական Ամերիկացիները պաշտպանելու և անոնց մէջէն փնտրուածներին փնտրելու պա. հանջելու համար :

ՌՈՒՍ-ԹՐԿԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՅՈՒԹՈՒՆ

Կ.պօլսի յանուար 22րդ օրը Եւրոպայի « Յայ Մալ Կապիթ »-ին հետեւեալ օր ֆրանսական լրագիրները վերապահութեամբ միայն արտապայծառ են :

« Պաշտպանողական և յարձակողական մի դաշնակցութիւն կնքուեցաւ Ռուսիայի և Թիւրքիայի միջեւ, Հիւնքեար իսկէտէսի 1833ի դաշնագ.

րի սկզբունքներն վրայ հիմնուած : « Նոր դաշնագրի վաւերացումը բնագիւրները ջարձու գործարար Արի ֆի վաշան իրար յանձնեցին Բէթէրս. պուրկի մէջ : »

Անգլիական լրագիրն այս առթով գիտել կուտայ նաեւ թէ երէկ ալ Սուլթանը ֆրանսական դեսպան Տ. Քան. պօնին մի ունիւզորութիւն շնորհեց որ 2 ժամ տեսց :

ՅՈՒՋՈՒՄՆԵՐ ՊԱՐՍՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԻՆ ԴԵՄ

Ինչպէս կերելի, թիւրքերի գլուխգործոցները սկսել են արձագողութիւններ և զանազան զորքեր բերած լեցուցած են վան քաղաքը, թիւրք կառավարութիւնը կուզէ իր առանձնապէս յոռի յաւաքողները ստեղծել կոտորածի ձեռնարկելու համար :

Կը սիրենք յուսալ որ Սոֆիան եկած այդ հեռագիր ճիշդ եղած չլինի, թէեւ Պողոս եպիսկոպոս վանի մէջ մեզ, ինչպէս և բոլոր յառաջդիմաւոր աշխատողները հալածող մ'եղած է իր իշխանութեան ժամանակ :

ՎԱՆԻ ՊՈՂՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԶԱՐԵՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիան յունուար 22ին տրուած մի հեռագիր կըսէ թէ վանի Պողոս եպիսկոպոսը զարնուել է որով մեծ յուզում կը տիրէ քաղաքին մէջ :

Սոֆիան եկած այս հեռագրի ճշգրտութեանը չենք կրնար երաշխաւորել. բայց եթէ ճիշդ է, կը ցաւինք ըսել որ այդ գործողութեամբ մի անգամ ապստամբ արուած պիտի լինի թիւրքին իր խաղեր խաղալու համար :

Իրաւ է թէ Պողոս եպիսկոպոս լաւ մարդ մը չէ. բայց եթէ լաւ չեղող ամեն մարդիկը մեռնուել իբրեւ սկզբունք ընդունինք, աշխարհի վրայ շատ քիչերը պէտք է թողու. գուցէ նոյն իսկ այդպէս սպաննելով ուրիշներն դատաւոր հանդիսացողներն ալ պէտք կը լինի սպաննել Պողոս եպիսկոպոս ժամանակ մը որ վանի մէջ պաշտօն կը վարէր, երկրին պատու հաս մը եղած է եղեր. բայց հիմա խռոված ծերացած մէկը որ ոչ պաշտօն և ոչ ազգեցութիւն մ'ունի ալ վանի մէջ, երբ անկէ աւելի վտանգաւորեն. ներքէն կան սյոժ վանի մէջ նոյն իսկ յեղափոխական գործիչի կերպարանքի տակ ծածկուած, երեւ Պողոս եպիսկոպոսը զարնել և բնականապէս բազմութիւն ձերբակալութիւններ ի գուր տեղի տալը անմոռութիւն կը լինէր, եթէ ոչ մի պատրուակ ընծայել թիւրքին կոտորածի համար :

Արդէն վանին մեզ հաղորդուած

տեղեկութիւններէ կիմանաք որ յե. զափոխական անունին տակ ծածկուած ազգադաւադործիչներ կան այնտեղ. որոնք ցերեկները յեղափոխական գործիչներ կը տարածեն, իսկ գիշերները թիւրք ոստիկանութեան պաշտօնեային հետ յարաբերութեան մէջ կը նշմարուին : Կերելի թէ թիւրքերը մինչեւ այժմ չէին համարձա. կած կոտորած սկսիլ վան քաղաքին մէջ, ժողովրդին իր անձնապաշտպանութեան համար կառուելու մտադիր գտնուելէն զգուշանալով. իսկ այժմ որ զանազան տեղերէ զորքեր բերած լեցուցած են վան քաղաքը, թիւրք կառավարութիւնը կուզէ իր առանձնապէս յոռի յաւաքողները ստեղծել կոտորածի ձեռնարկելու համար :

Կը սիրենք յուսալ որ Սոֆիան եկած այդ հեռագիր ճիշդ եղած չլինի, թէեւ Պողոս եպիսկոպոս վանի մէջ մեզ, ինչպէս և բոլոր յառաջդիմաւոր աշխատողները հալածող մ'եղած է իր իշխանութեան ժամանակ :

ԱՐԱՐԿԵՐԷՆ ԳՈՅԺԵՐ

Արարկերի մեր բազմութիւն բարեկամներէ նամակներ կը ստանանք որոնք կը հաղորդեն մեզ Արարկերի և իր շրջակայ գիւղերի կոտորածներէն վրայ Արարկերէն իրենց ստացած գրութիւնների պատճէնները, մին քան զմեան աւելի սրտամկրի : Արմենիաի փոքրիկ գիւղերը շնորհիւ ատոնք մի առ մի հրապարակ հանել, մանաւանդ որ ամենքն ալ գրէին միեւնոյն պարտականութիւնն ունին : Աստի բաւական կը համարինք անոնցմէն մին գէթ իբրեւ նմոյշ գնել այստեղ այդ նամակների վրայ մօտաւորապէս մի գաղտնի կազմել տալու համար իւրմիւսի ընթերցողներին ալ :

Տէր Խմբագիր,

Արարկերէն և իր մերձակայ գիւղերէն մէկը միւսէն աւելի սրտակտուր գոյժեր հետգհետէ կը հասնին : Սրածութիւն, կողոպուտ, աւար, լկուս, կրօնքի բռնաբարում. ահա ասոնք են այն սոսկալի պատուհասներն որոնց շատ շատերը զոհ են այսօր, շնորհիւ թիւրք բռնակալութեան : Թշուառ զոհերու խղճ ազգականներէն Եգիպտոսի մէջ քանի պանդուխտ Հայերուն ցաւը, կոկիծն անկարագրելի են. դաշնունով զարնուածի պէս ձեռքերն են սրտերնուն վրայ գրած՝ միայն խորունկ և երկար օժիւ... մը կ'արձակեն, ցաւին սաստկութենէն լեզունին կը բռնուի :

Տեղի ունեցած խռովութիւններու մասին փոքր գաղափար մը տալու համար՝ Անշրդիէն եկած նամակէ մը քաղելով կը լրկեմ Ձեզ հետեւեալը :

* * *

« Ամենասիրելի հայրիկ »

Մեր հայրենիքի թշուառ կացութեանը վրայ մենք շատ լացինք ու դեռ կուլանք, դուն ալ, հայր, կարդա՛ անոր տխուր պատմութիւնը և մտածէ ու ողբա՛ :

Սաղմընէն Գէորգը մեզի կը գրէ. « Վայրենի փիւրգերը կատա.

ղաբար յարձակեցան անպաշտպան Հայերու վրայ. քաղաւ կարողութիւն ունեցողներու միայն կեանքներն փրկելու պատիւ յուսով լեռները փախանք և չորս օր անօթի, ծարաւ մերկ և անպատուաբար՝ քարերու մէջ պահուելէ յետոյ, ահ ու դողով վերադարձանք մեր տունները, ուր պատու մը չոր հաց և հին կապերու մ'անգա. չգտանք. ամեն բան կողոպուտ, տուրէն էին : Եթէ մի թշուառութիւն ասով վերջ գտնէր, բարեբաղդ կը համարէինք անյուշտ մեր անձերը, սակայն եկուր տես որ մեր կորուստ ստացուածքին և պատուին վրայ ոչ բաւու ժամանակ անգամ չտուին թշնամիները, որոնք անհասարակ բաղձութեամբ կրկին անգամ յարձակու. գործեցին մեր գիւղին վրայ, մէկ կողմանէ կրակի տուին տունները միւս կողմանէ մահատակեցին թիւրք լեզունը առաջարկ ըրին մեզ սրտազին, սպաննալից ձայնով : Համարեցին գրիչն անկարող է նկարագրելու թշուառ ժողովրդեան ողբն ու կոծը, աղաչանքն ու աղօթքը որոնք հանդէպ թշնամին գտնէ մազի չա. չզգածութեն վատ, ընդհակառակ անդրդուելի մնաց իր վատ ստաղա. կին մէջ : Հինգ տուններ հր. ճարտեղան : Ծերերը, երիտասարդները կաթնակեր մանուկ երեւանգամ բը. նի թլիպտեցին, անոնց անունները փոխեցին : Աստուած իմ, ասոնց խորապէս յուզուելու, լալու, մարդ չկրնար գրել այս տխուր իր դոյթիւնը... իմ անունս Մուհամմէտ Զէքի գրին : Երբ ինձ նամակ գրելու ըլլաք, միայն այս հասցեով կորեկէ՛ք : Ինձ հասնի : »

Կիմանաք թէ Մալկերտի մէջ քանի էշանաւոր անձերու տուններն այրել են բոլորովին և գողոնները շատ լուծակ ութ օրէն հազիւ կրցել են փոխադրել Մարգարապանութեան ստ. վորական բան դառնալն արդէն յայտնի է :

Մեր Անշրդին ալ ուրիշ գիւղերու վիճակալից եղաւ, հոս ալ գործադրուեցան սոյնօրինակ վայրագութիւններ. կողոպուտեցին ամեն բան և բռնի թլիպտեցին բոլոր Հայերս, ասոնց խորութեան մեծի կամ պղտկի : Հիւանդ պառկած էինք : Իմ անունս Բէշտ է, եղբորս կիրակոսինը Մուստաֆա, Գառնիկինը՝ Ալի, կարապետինը՝ Համտի եւն. : Յակոբ աղան և թէ նամակ գրէ կնոջը, Մարիամ խաթուն թող չգրէ՛ հոսցէն. Անշա է անունը, մեծ տղինը՝ Հասան, քրտիկինը՝ Մէհմէտ, հարսինը՝ Զէյնեպ : Մերտա դառնութեամբ լեցուած և միտքս ցնորած է. յիմարի պէս եմ, անօթութենէ և ցուրտէ ալ շատ կը նեղուիմ :

Եթէ միտքս ամիսով ըլլար և եթէ ամեն պատահանները գրի առնել ու գէի, սիրտ կտրտող տխուր պատմութիւններու մեծահատոր գիրք մը կարելի էր շինել միայն Ձեր շնորհակալութիւնը մէջ գործադրուած բարբարոսութիւններու տեղեկագրութեամբ : Տէր Նշան քահանայ մահատակեցութիւնը մերժելուն համար՝

խեղճին գրուելը կտրեւր և խփրատ գե-
տը ձգեւր են: Անտիւրտ, վայրենի Գիւր-
տերու ձեռքով չարաչար տանջուելէն
յետոյ՝ յանուն քրիստոնէութեան
մեռնող նահատակներու թիւը շատ
ստուար է: Քանի քանի քահանայնե-
րու լեզուներն ու ձեռները կտրեցին
քրիստոնէութեան մէջ հաստատ մնալ-
ուն համար: Կողոպտելէ, լլկելէ, այ-
րելէ, խողովողելէ վերջը՝ ողջ մնացող-
ները բռնի տաճկացիներն Աղնայ գաւա-
ռին ամբողջ տասն և եօթը գիւղե-
րուն մէջ, որոնց անուններն են. Աղն,
Անլըզի, Սաղմուկա, Մաշկերտ, Խո-
ռոյ, Էշնեցիկ, Զապըլվար, Կոստին,
Հասկին, Քուշնան, Վաշլէն, Ծաղը,
Շեփիկ, Միսաուր, Կարմին, Ման-
սան, Սիսնան, Արապկիւրի հայազգայ-
նութիւնը կործանեցաւ, բոլորովին
բարենորոգուեցաւ շուրհիւ վեհ:
Սուլթանին. երեք հազար Հայեր մե-
ռեր են, մնացածներն ալ չքաւորու-
թեան մէջ անօթի, ծարաւ, մերկ կը
մեռնին:

Չունինք հաց ուտելու և տուն՝
բնակելու, սակայն մեր սրտերուն խո-
րին ցաւ տուող բանն այդ չէ: Իր բո-
լոր չքեղ զարդարանքներէն մերկա-
ցած և մզկիթի վերածուած մեր եկե-
ղեցին ամեն օր տխրութեամբ կը դի-
տենք. տօնելի օրերը մերձեցան. փո-
խանակ զուարթարար զանգակի՝ իմա-
մին կոչը պիտի լսենք և քաղցրա-
նուագ չարականներու ու սաղմոսնե-
րու տեղ պիտի լսենք... «Տ, Աստուած,
չե՞ս լսեր մեր լաղաղին աղօթքն ու
աղաչանքը, չե՞ս տեսներ մեր վիշտե-
րով ու ցաւերով լեցուն վիճակը, ալ
մնաց չտրեք մը որ մեր զլխուն եկած
չըլլայ: Ողջ մնացողները մեռնողնե-
րէն շատ աւելի թշուառ են. երանի՛,
հազար երանի անոնց որոնք իրենց
գերեզմաններու մէջ խաղաղ կը ննջն:
Մենք ալ պիտի մեռնինք անտարա-
կոյ՞, քանի որ երկրի վրայ դուժ ք-
սուած բոնը չկայ, քանի որ այս ամե-
նագ առն կացութենէ փրկող բարերար
ձեռք մը կը պատի մեզի: Պիտի մեռ-
նինք, այո՛, և մեր հայրենի գերեզմա-
նատան մէջ, մեր նախնի հայրերուն
քովի՛նք կտոր մը տեղ ալ պիտի չտան
մեզի, ինչու որ ա՛լ քրիստոնեայ ճան-
չնալ չեն ուզեր տեղացի Հայերս, մահ-
մետականները պիտի թաղեն զմեզ ի-
րենց յատուկ գերեզմանատունը և
իմամը պիտի կարգայ մեր անկենդան
մարմիններուն վրայ: Մտածէ, հայր,
մեր վիճակին վրայ, մտածէ ու ողբա՛,
ինչպէս որ մենք ալ ողբացինք ու կ'ող-
բանք: Ընդունէ հարազատ որդւոյդ
բարեւը, գոյցէ վերջինը:»

ՍԵՐԱՍՏԻԱԼԷ ԳՈՅԺԵՐ

Սերաստիտի Տուգլասար գիւղէն Կ.
պօլիս գտնուող պանդուխտ Հայերն ի-
րանց գիւղի մասին տեղեկութիւն ու գելու-
համար գիտած էին Սերաստիտի Առաջ-
նորդ Գեոր. Տ. Պետրոս եպիսկոպոսին որ
պաշտօնագլխ իրենց պատասխանած է
հետեւեալ նամակով:

Յարգող համայն սիրեցեալ որ
գեակք մեր Տուգլասար գիւղին որք
ի Կ պօլիս:

Ստացանք ձեր առ մեզ ուղար-
կած 95 դեկտ. 4 թուակիր գրութիւնն
որով կը ծանուցանէիք մեզ թէ եր-
կու ամսէ ի վեր ձեր գիւղէն բնա-
ռելէ տեղեկութիւն ստացած չէք և
թէ ձեր հեռագիրք ու նամակք ան-
պատասխանի կը մնան որոյ պատճա-
ռաւ տեղեկութիւն խնդրած էք ի
մէնջ:

Յաւ ի սիրտ կը ծանուցանեմք
ձեզ թէ ինչպէս ուրիշ գիւղեր նոյն-
պէս ձեր գիւղին ալ արիւնյալի կտոր-
րածի և աւարառութեան մատնուե-
ցաւ և 330ի չափ ազգային սպաննուե-
ցան. 70ի մօտ վիրաւորներ ալ կան
որոնք հետգհետէ կը մահանան. բաց
ի Տ. Հմայեակ քահանայէն, միւս 3
քահանայք եւս սպաննուած են և
գիւղն ամբողջովին աւարի տրուած է.
այս գժբաղդ կացութեան և կոտորա-
ծի ենթարկուեցաւ նաեւ Սերաս-
տիտն:

Ս. յուս ամենայնիւ իբրեւ հայր հո-
գե որ կը յանձնարարեմք ձեզ որ
համբերատար ոգւով տանիք այս չա-
րաշուք աղէտն և այդ պանդուխտ
երկրի մէջ չափազանց մտահոգութեան
չմտանելով զձեզ, անցելոյն վրայ եր-
կար չխորհիք, այլ ձեր մնացորդ թըշ-
ուառ ընտանեաց և եղբարց կեանքը
միշտ ձեր աչաց առջեւ ունենալով, ա-
նոնց թշուառութիւնն ըստ կարի մեղ-
մացւնելու աշխատիք և մենք օրհնե-
լով զձեզ վշտակոծ սրտիւ կը խնդրեմք
որ Բարձրեալն Ստուած զձեզ ան-
փորձ պահելով յայսպիսի չարաշուք
աղէտից, ողջամբ և յաջողութեամբ
ձեր հայրենիք վերադարձունելու ար-
ժանիս արասցէ:

Մնամք աղօթարար

ՊԵՏՐՈՍ ԵՊՍԿ. ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ
13 (25) դեկտ. 1895

Սևաշնորդ արանն Հայոց
Սերաստիտ

Մի քանի տեղեկութիւններ Տուգլա-
սարի վրայ:
Տուգլասար գիւղը Սերաստիտէն 5 ժամ
հեռաւորութիւն ունի և անոր արեւե-
լեան հարաւակողմը կ'ընկայ. 2005ն աւե-
լի տնէ բաղկացեալ զուտ հայաբնակ նշա-
նաւոր գիւղ մէ. այր թէ կին, 2500ի
չափ բնակիչ ունի, որոնցմէ 250ի չափ
պանդուխտ են ուրիշ տեղեր: Քարաչէն
և հոյակապ եկեղեցի մ'ունի Ս. Կարա-
պետ անուամբ և 5 քահանայներով: Նը-
շանաւոր և անուանի է Ս. Հրեշտակապետ
վանքը որ կը գտնուի գիւղէն մի քա-
նորդ ժամ հեռաւորութեամբ արեւ-
մտեան կողմը մի բարձր լեռան վրայ:
Տուգլասար ունի փայտաշէն դպրոց
մը: Թուէս երկու տարի առաջ ձեռնար-
կեցին նորոգել և քարաշէն երկյառակի
փայտաւոր դպրոց մը շինելով: Շէնքը ա-
ւարտելու վրայ էր քահանայիցի և երի-
տասարդաց ջանքովն ու աշխատութեամբ
ըր երր նոյն գիւղացի վասակաբարոյ Յա-
րութիւն Յակոբեանի և Աղբրեան Պա-
րութեան անտեղի մատնութեամբ կա-
ռաւորութեան հրաման եկաւ շինու-
թիւնը դադարեցունելու, ըսելով թէ «Այդ
դպրոց չէ որ կը շինէք, այլ զօրանոց
է:»

Ապանուած 3 քահանայք որք են Տ.
Աստուածատուր Ք. Բոսեան 55ամեայ,
Տ. Կրօնիակ Ք. Պալիկեան և Տ. Ոսկի
Ք. Մատոյեան, անմուտ թիւսմբ կաշ-
խատէին դպրոցի առաջի իմութեանն ու

եկեղեցւոյ պայծառութեանը: Աստուա-
ծատուր քահանայն որ աւագերէցն էր և
նոյն իսկ դպրոցին հիմնադիրը, բանտար-
կուեցաւ 18 քաջ հայրենասէր անձանց
հետ որոնք դպրոցի շինութեանը մաս-
նակցած էին: 16 ամիսներ տաժանակիր
չլթայակապ կեանք մ'անցուցին դժո-
խանման բանտին մէջ ուր իրենց վար-
մունքը՝ նոյն իսկ թիւրք պաշտօնեայնե-
րուն հիացում պատճառած էր, տրուած
չարչարանքներուն համեմատ իրենց մեծ
համբերութեամբ տանելուն համար:

Երբ վերջերս Կ.պօլիս կանչուեցան
բոլոր բանտարկուած եկեղեցականները,
Սերաստիտէն ալ Տ. Աստուածատուր քա-
հանայն Կ.պօլիս տարուեցաւ ուր 40 օրի
չափ ոստիկանութեան կեդրոնական բան-
տը մնալէ յետոյ, միւս եկեղեցականներու
հետ արձակուեցաւ և 3 ամիս Ղալաթիոյ
Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին մնալէն յետոյ,
արտօնութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք
Հօր մեկնեցաւ ի հայրենիս, ճանապար-
հին վրայ ամեն քաղաքի մէջ սիրալիւր
ընդունելութիւն վայելելով:

Հազիւ 4 ամիս եղած էր որ իր հայ-
րենիք հասնելով կաշխատէր նորէն վար-
ժարանին համար և ահա նահատակուեր
է թիւրք խուժանին ձեռքով:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԽԱՐԱԲԵՐԴԷՆ

(Գրուած 95 դեկտ. 14/26իւն)

Հոկտ. 20/1 նոյեմբերին սկսաւ տե-
ղի ունենալ խարբերդի կոտորածը:
Ազգէ 2 ամիս առաջ արդէն պատրաս-
տութիւն տեսնել սկսած էր Բաղուպ
փաշան, նահանգիս վալին. զինուորա-
կան հրամանատար Մուստաֆա փա-
շան հետ մէկտեղ գիւղերն այցելու-
թեան երթալով, բոլոր գիւղերու պէ-
կերն ու աղաները որոնք իրարու հետ
թշնամութիւններ ունէին, հաշտեցուց:
Աշիրաթի բանտարկուած պետերն ու
աղաները բանտէն արձակեցին և թէ՛
ատոնց և թէ՛ տեղացի պէկերուն մար-
թինի հրացաններ բաշխեցին զօրքե-
րու մթերանոցէն, հրահանգելով որ
պատրաստ գտնուին Հայերը կողոպ-
տելու և կոտորելու:

Ոճիրները գործուեցան մեծ մա-
սամբ կանոնաւոր զօրաց ձեռքով ու
րոնց փիւրտի հանդերձ հագցունել
տուած էին և որպէս զի՛ղիւրնք ճանչ-
ցող չըլլայ, այստեղի զօրքերը Արաբ-
կեր զրկելով, այնտեղի բանակը հոս
բերել տուած էին:

Հայերուն համար պալատէն եկած
բարձրագոյն հրամանը առաջ գիւղե-
րուն մէջ գործադրեցին և ետքը քա-
ղաքը:

Նախ սկսեցին զարնել ջուրէն ան-
գին Բերդապ գիւղը. բայց Բերդապ-
ցիք քաջութեամբ դիմագրեցին
թիւրք և քիւրտ խուժանին որոնք
անճարացած եւ քաշուեցան: Այդ
միջոցին ոստիկանները միջամտելով
ըսին Հայոց թէ «Դուռները բացէք
որ մենք ձեր տունները մանկով պաշտ-
պանենք ձեզ:» Երբ Հայեր կը բա-
նան դուռները ոստիկանները դուռնե-
րուն մէջ կեցած ա՛րշ (marche!) կը-
սեն և խուժանը ներս մտնելով կըս-
նին զարնել, սպաննել, կողոպտել,
տունները կրակի տալ և կոտորածէն

ազատ մնացածներն ալ թրքացու-
նել:

Երբ դրացի թիւ գիւղը կը տես-
նէ այս եղելութիւնը, անմիջապէս
մարդիկ կը զրկէ կառավարութեան և
առաջնորդարանը. մէկ քանի մարդիկ
ալ կերթան իրենց պէկերուն, զի այս
գիւղը Ասլան և Օսման պէկերուն կը
վերաբերի: Առաջնորդը կը գիմէ կա-
ռավարութեան որ կը վստահացունէ
թէ՛ Առաջնորդին և թէ՛ եկող մար-
դոց թէ «Մենք զօրք կը զրկենք
ձեզ պաշտպանելու համար:» և այդ-
պէս կը վերադարձունէ գիւղացիներն
իրենց տեղը: Միւս կողմէն Ասլան
պէկն ալ կըսէ իրեն գիմող գիւղացւոց
որ եթէ Օսման պէկն ալ մարդ տայ,
ես պարտաւոր եմ իմ՝ մարտպաններս
պաշտպանել: Օսման պէկը պատաս-
խան կը զրկէ Ասլան պէկին թէ «Դու
ինչպէս Տէրութեան հրամանին դէմ
կը կենաս. եթէ կեաւոր մարապա
չունենանք, քիւրտ մարապա թող ըլ-
լայ:» Երբ գիւղացիները յուսահատ
վերադառնալով գիւղը կը մտնէին, ա-
հա մարդասպաններու ամբոխն ալ կը
մտնէ գիւղը և կը սկսի ջարդել, կո-
ղոպտել, հրկիզել և ողջ մնացած մար-
դիկն ալ թրքացունել:

Գալով խուզ օլաի գիւղերուն,
Հարսիկ, Չորգեղ, Գոռաբէ, Ծառուկ,
Բզմէն, Խուլագիւղ, Ակորի մրզան,
վերջապէս թէ՛ թրքախառն և թէ՛
զուտ հայաբնակ գիւղերը բոլորն ալ
կողոպտեցին, այրեցին, սպաննեցին և
մնացածներն ալ թրքացունելով ոչ-
չացուցին. դպրոցները քակեցին, ե-
կեղեցիները պղծեցին ու քանդեցին.
քահանայները կտոր կտոր ըրին և
վարժապետները զարկին: Խուզօվաի
մէջ իրենց անօրէնութեան չափն ան-
ցունելով՝ նշանաւոր հանդիսացան Սիւ-
լէյման պէկն ու իր եղբայրը որոնք
քաղաք փախչողները բռնեցին ոչխա-
րի պէս մորթեցին. ասոնց իրենց
ձեռքով մեռցուցածի թիւը 300էն ա-
ւելի է:

Երբ խուզօվան կը ջարդուէր
սկսեցին Բալուպ ջրին եղերքներէն
դէպի Օշ օվլան գալ և այդ ընդարձակ
դաշտի մէջ գտնուած բոլոր գիւղերը
կողոպտել, այրել, սպաննել ու թըր-
քացունել:

Իւմէ. — Իշմէի վրայ արդէն մէկ ան-
գամ յարձակած էին, բայց բոլոր
բնակիչները չէին սպառած: Իւթ օր
վերջ Քնադարիճի կողմէն չէյլա մը
կուգայ և կըսէ թէ ինչո՞ւ ողջ էք թու-
ղուցիւր այս քեափիւրները: 40.50ի
չափ Հայեր կը լեցունեն եկեղեցին և
կառավարկեն որ տաճկերան ու եկե-
ղեցին պղծեն. անոնք ալ կը մերժեն:
Ատոր վրայ գեղին խօճապաշին ու ե-
կեղեցիին ժամուրը կը բերեն կը կաշ-
նեցունեն եկեղեցիին դրանը առջեւ
և բոլոր Հայերը մէկիկ մէկիկ ոչխարի
պէս մորթելէ յետոյ, այդ երկու խեղ-
ճերին կուտան 2 պարան և կը հրա-
մայեն թէ «Այդ սպաննուածներու
ոտքերուն կապեցէք և քաշեցէք սա-
րէք մինչեւ վարի ջաղացքները և հոն
թողլով եկէք. եթէ մենք ձեռքերնիւ
առ չունենու գիւղիկներուն դպցունենք»

ձեռնարկը կըլանք : » Այս կերպով վերջ կուտան իշմէ գիւղին :

Հասարակ.— Հասարակացիք 3օր կը գիւղացիներն իրենց վրայ յարձակող խուժանին, բայց երբ զօրքը օգնութեան կը հասնի կողոպտողներուն, գիւղացիք յուսահատ կը փախչին եւ կեղեցիկ կապաստանին : Թիւրքերը եկեղեցիներ կը վառեն բէգրօլով : Այնքանքէն ո՛ր կը վառուի կը մեռնի, ո՛ր կը յաջողի փախչիլ կերպով մը : Մնացածները կը թրքացունեն, կոյսեր կը պղծեն, հարսերէն գեղեցիկները բռնի նիքեա՛հ կընեն մահմէտականներուն հետ :

Ծովք.— Ծովք գիւղին ժողովուրդը խելով որ ամեն կողմ այսպիսի անգթութիւններ կը գործուին, իրենց պէտքէն չափ ուտելիք առնելով կը նստին նաւակներուն մէջ եւ կերթան ծովուց մէջտեղը, աւարառունները կուգան եւ երբ գիւղը մարդ չեն գտներ, ինչոր կը գտան կը կողոպտեն, կը վառեն ու կերթան : Գիւղացիներն այսպէս կազատուին սպաննուելէ : 15օր վերջ կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ ա՛յ անգործութիւն է, եկէք, խեղճերը կը վերադառնան գիւղը եւ մէկ օր յետոյ դարձեալ յարձակում կըլայ իրենց վրայ : Բոլորովին կը մերկացունեն գիւղերնք եւ շատերն ալ կը սպաննեն :

Խոյնշու.— Խոյնշուցիներն երբ կը տեսնեն թէ իրենց վրայ եկողներ բոլորն ալ մարթինի հրացաններով զինուած են եւ վրանին փամփուշտներով լեցուն, կը խորհին թէ ատոնց գիւղացիներու ոյժ մը չ'ենին իրենք, եւ կ'օրոշեն գիւղը ձգել եւ լոկ անձներն առնելով փախչիլ : այդպէս ալ կը գործադրեն : Երբ կողոպտողներն իրենց գործ վերջացուցած դուրս կելնեն Խոյնշու գիւղէն, հազարապետը որ սայլերը կազ հազի (բէթօլ) բնուցուցած կը պտըտի եղբւր գիւղերը, ինք ներս կը մտնէ եւ կը վառէ գիւղը : Նոյնպէս կը վառէ եւ Գումեր ու Դաւաւմ գիւղերը :

Խոյնշուի քահանան ողջ ողջ կայրեն, իսկ Դաւաւմ քահանան կտոր կըլնեն : Դաւաւմ աղան (Հաճի Պալօն) նշանաւոր եղած է իր բարբարոսութեան մէջ : Ինչ մը չորս կտոր ընելով, մարմնոյն կտորները ցիցերէ կախած է, ուրիշ կին մ'ալ բոլորովին մերկացունելով պտըտուցեր է ամբողջ գիւղին մէջ : Աս գաղան իր ձեռքով սպաննած է 100էն աւելի Հայեր, իսկ կողոպտածներուն չափը չըկայ :

Փերլեմէի Պօղոս էֆէնդին կտոր կտոր ըրած են :

Դաւաւմայ վանքին մէջ էր արդէն Բարձրահայեաց Թովհանէս վարդապետը : Երբ վանքը կը մանեն, կը հրամայեն իրեն որ կրօնքը ուրանայ : Հայր սուրբը կը պատասխանէ թէ « 2 ժամ միջոց տուէք ինձի » : Եւ այդ միջոցին կը կարգայ կաթօթ եւ կուլայ եղբւր : Մահմէտականներուն համբերութիւնը կը հատնի եւ 2 ժամուան համար տրուած միջոցը դեռ չըրացած, կը բռնեն Հայր սուրբի ձեռքի մատներէն եւ

կը սխիւն յողուած առ յողուած կը տրտել մինչեւ արմուկը : Նորէն կը հրամայեն թէ « Հաւատքդ ուրացիր » : Հարգապետը կը պատասխանէ. « Հաւատամ յԱստուած յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ » : Երբ այդ բառեր կը լսեն, կը բռնեն կը պառկեցունեն զինք եւ գլուխը եկեղեցւոյ սեմին վրայ դնելով ոչխարի պէս կը մորթեն :

Սուրադրիի վանքն ալ կը կողոպտեն ու կը վառեն : Ընդհանուր վանքերն այդ վիճակին են թարկուած են :

Քեյսրիկ.— Գիւղին կտորածէն 2օր առաջ, Թիւրքերը լուր հանելով թէ Եաղճեանի տանը մէջ տիւնաւիթ կայ, 300ի չափ ամբոխով մը կը շրջապատեն տունը : Տնեցիները կը դիմադրեն : Թիւրքերն երբ կը տեսնեն թէ իրենցմէ ալ կը սպաննուին, անմիջապէս Մէզիրէն կերթան կառավարութեան իմաց տալու : Կառավարութիւնը զօրք զրկելով շրջապատել կուտայ գիւղը եւ ճէֆէրեան Գէորգ էֆէնդին ալ խօնարել կանչելով կը պատուիրէ թէ « Գնա՛ Գէսիւրիկ եւ ըսէ որ եթէ տէրութիւնը կը յարգեն եւ հնազանդ են անոր, թո՛ղ իրենց գէնքերը յանձնեն » : Գիւղացիներն ալ իրենց գէնքեր կը յանձնեն վստահելով կառավարութեան խօսքին թէ ա՛յ այդպիսի բան մը պիտի չըլլայ : Երբ կառավարութեան կողմէն եկած մարդիկը գէնքերն առած դուրս կելնեն գիւղէն, ջարդը կը սկսի, աշխարհի մէջ չտեսնուած կերպով, սիրտ չզիմանար եղած խժգժութիւնները նկարագրելու :

Պատկերահան Պ. Մարտիրոսի մօրուքին վրայ կազ եաղի թափելով վառեցին եւ տղաքներն ալ բոլորը սպաննեցին : Տէրտէրը վառեցին, միւս քահանային գլուխն ալ ճերմակ փաթթեցին : Գիւղէն փախչողներն ալ շրջապատող զօրքերու հարուածներուն զոհ գնացին : Տղաներու լաց ու աղաղակի ձայնը չպատմուի : Հոս ալ կողոպտելէ, վառելէ ու սպաննելէ յետոյ ողջ մնացածները բռնի թրքացուցին :

(Շարունակելի)

ԹԻԻՐԻՔԻԱԿԵՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Պէյրուսէն կիմացունեն որ թիւրք կառավարութիւնը Հօրանի Տիւրքիները հանդարտեցունելու համար, իրենց հետ բանակցութեան մտած է Լիւթանանի Տիւրքիներին գլխաւոր էմիր Մուստաֆա Արալանի միջոցով : Տիւրքիներին առաջարկուած են հետեւեալ չորս պայմանները. 1. Մի տուգանք վճարել. 2. Հարկերի վճարումը կանոնաւորել, մինչեւ ցարդ անվճար մնացածներն (պաքալէ) ալ հաշուելով. 3. Չինուոր տալ. 4. Չինաթափ լինել : Տիւրքիներն ընդունել են առաջին 3 պայմանները, բայց 4րդը չեն ընդունիր, որովհետեւ եթէ գէնք կրելու իրաւունք չտրուի իրենց, Թիւրքերի, Արալանի եւ Չէքէսների հարստահարութիւններին զոհ կը դառնան

անձնապաշտպանութեան միջոցէն զրկուելով : Հաւանական է որ թիւրք կառավարութիւնն ալ շատ չպնդէ այս ժամ այդ կէտի վրայ, որովհետեւ Տիւրքիներին վրայ զրկուած թիւրք զօրքերը շատ խեղճ վիճակի մէջ կը գըտնուին այժմ, անօթութենէն, ցրտէն եւ զանազան հիւանդութիւններէ կը մեռնին եւ շատ հաւանական չէ որ կարենան կուր երկար շարունակել :

— Սուլթանը առաջին կարգի Օսմանիյէ պատուանշան տուել է Կալուսի իտալական դեսպան Բանասա ասպետին եւ առաջին կարգի Շէֆաքաթ պատուանշան դեսպանին կնոջը :

Իտալական դեսպանատան առաջին թարգմանի կնոջ Տիւրքի Գանճիաին ալ երկրորդ կարգի Շէֆաքաթ :

— Պրայլի (Ռումանիա) օսմ. հիւպատոս անուանուած է Սուլիմի (Ռումանիա) փոխհիւպատոս Տիմիթրաքի էֆէնդին որին յաջորդած է Սուլիմի նախ մէջ՝ արտաքին գործերի նախարարութեան հիւպատոսական զիւանի քարտուղարներէն Նէճիպ պէյ :

— Արտաքին գործերի նախարարութեան խորհրդական Վահմ. Յարութիւն փաշա Տատեան որ մի ժամանակէ ի վեր ջրալից թոքատապէ հիւանդացած պառկած էր, ապաքինել է :

ԱՐՏԱՍՏԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Տէյլի Նիւս լրագիրը երեքշաբթի օր տօնեց իր հիմնադրութեան յիսնամեայ տարեդարձը : Այդ առթիւ մի մասնաւոր թերթ հրատարակեց որի մէջ իր ամենէն նշանաւոր հին աշխատակիցներէ քաղուածներ կան, ինչպէս նաեւ իր առաջին թուի (1846 յունուար 21ին հրատարակուած) արտատպումը :

Իր վերջին խմբագրապետ Սըր Ճօն Բօպինսօն փափաքելով ա՛յ հանգիստ առնել՝ որին իրաւամբ արժանացած է իր աշխատանքի կեանքով լրագրի տնօրէնութեան պաշտօնը միայն պիտի վարէ :

— Պէրլինէն « Տէյլի Քրօնիք » լրագրին կը հեռագրեն թէ Ռուսիաի Չարն իր թագադրութեան հանդիսին առթիւ մի հրովարտակ պիտի հանէ որով պիտի ջնջէ մարմնական պատիժները : Մինչեւ այժմ՝ ռուս դատարաններն իրաւունք ունին մարմնական պատիժների դատապարտելու ռուս գիւղացիները :

— Եկատերինսկաւէն կիմացունեն թէ այդ քաղաքի թատրոնը որ բոլորովին փայտաշէն էր, ներկայացման մը ժամանակ հրդեհ ծագելով այրուել է : 49 անձի զիակ դուրս հանել են վրատակներէ տակէն :

— Լուր կայ թէ Ռումանիաի եւ Գունաստանի միջեւ զիւանագիտական յարաբերութիւնները՝ որոնք Չարքաի կտակին պատճառով ծագած դատէն ի վեր խզուած են մինչեւ այժմ, վերստին պիտի օկսին եւ այն դատն ալ երկու կողմին գոհացունող կերպով մը պիտի վերջանայ :

— Անգլիաի վիքթորիա թագուհիի փեսայներէ մին, Պաթէնպէրկի Հէնրի իշխանը, որի առողջութիւնը արդէն խանգարուած էր բայց ուղած էր Աշանդիներին դէմ արշաւանքին մասնակցելու շոգենաւին մէջ մեռել է յունուար 20ին : Անգլիական արքունիքը որոշել է 6 շաբաթ սուգ պահել :

Հանգուցեալ Հէնրի իշխանը Պուկկարիաի Ա. իշխան Ալեքսանդրի եղբայրն էր :

— Պուկկարիաի Ֆէրտինանտ իշխանը փարիզէն եկած է Յրանսաի հարաւակողմը, 15 օրի չափ այսկողմը անցունելու համար : Վերադարձին քիչ ժամանակ պիտի մնայ ֓արիզ :

— « Տէյլի Քրօնիք » կը կարծէ գիտնալ թէ Չարը յայտնապէս խոստացել է Ֆէրտինանտ իշխանին որ երբ Պորիա իշխանը օրթոտոքս եկէ, զեցին մկրտուի, ինք կնքահայր պիտի լինի եւ թէ մկրտութենէն անմիջապէս յետոյ ռուս կառավարութեան ներկայացուցիչ մը պիտի զրկէ Սոֆիա, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու համար :

— Պուկկարիաի Ֆէրտինանտ իշխանը երէկ եկած է Գան (Միջերկրականի Փրանսական ծովեզերք) : Իմացուցել է Սոֆիա որ ամսիս 27ին պիտի մեկնի իր մայրաքաղաքը գըտնուելու համար :

— Չարին թագադրութեան հանգէսը պիտի կատարուի մայիս 24ին : Չարն ու Չարուհին Բէթլէրսպուրգէն պիտի մեկնին մայիս 12ին եւ պիտի երթան ուղղակի Բէթլէրսքի օր 4 հազարամէթր հեռու է Մուսկուէն : հոն պիտի մնան մինչեւ մայիս 19 :

Մայիս 19ին տեղի պիտի ունենայ Նիքիտա կայսրի եւ Ալեքսանտրա-Ֆէօտոքովիտա կայսրուհիի հանդիսաւոր կերպով Մուսկուա մուտքը : այդտեղ պիտի մնան Գրէմլինի պալատը մինչեւ իրենց թագադրութեան օրը :

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Այսմեկիսի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիրքերը որ նց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկելու քուստի ծախքը :

Դիւան Հայոց պատմութեան, Գիրք Գ. — Սիմէոն կաթողիկոսի յիշատակարանը, կենսագրութեամբ եւ յաւելումներով ու ծանօթութեան ներով : Հրատարակեց Գիւտ քահանայ Աղանեանց : (891 երես երկիւնեան քառաձայլ : Այս տարի Սահակ Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան Ա մրցանակին արժանացած) :

24 ֆր. եւ 50 սնթմ. :

ՏԵՕՐԷՆ—ԻՄՔԱԳԻՐ
Մ. ՓՐՔՓՈՐՔԱԿԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՐԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փոքրոպուս
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan 44.